

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันซับซ้อนขึ้นมากและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื้อหาสาระที่ต้องเรียนรู้ก็เพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมากมายมหาศาล วิธีสอนแต่เดิมที่เน้นการบอกให้จดจำย่อมไม่เพียงพอและไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันเสียแล้ว ทั้งนี้เพราะว่าวิธีสอนเช่นนั้นเป็นการสื่อสารทางเดียวที่ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาสตอบสนอง หรือนำเนื้อหานั้นไปคิดไตร่ตรองให้เกิดผลในทางปฏิบัติ วิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันนั้นจะต้องเน้นการให้เครื่องมือหรือวิธีการแสวงหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองต่อไป เครื่องมือที่จะต้องใช้กับผู้เรียน คือ วิธีที่จะคิด และนำสิ่งที่คิดได้นั้นไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้ถูกกำหนดไว้เป็นส่วนสำคัญของจุดหมายในหลักสูตรปัจจุบันซึ่งเน้นให้นักเรียนได้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นด้วยตัวของตัวเอง

กิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centred Activities) จะสร้างเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงจากการได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้น

และกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความคิดนั้นจะต้องเราให้นักเรียนได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อข้อมูลหรือสิ่งที่ป้อนลงไปสู่ตัวนักเรียนนั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ขยายวงความรู้ให้กว้างขวางออกไป

การจัดกิจกรรมการวิพากษ์วิจารณ์เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการส่งเสริมการคิดเป็นซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพราะการฝึกให้นักเรียนมีทักษะการวิพากษ์วิจารณ์นั้นเป็นการฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ในรูปแบบของการวิเคราะห์และการประเมินค่า "คือให้รู้ว่าเป็นส่วนงาม

ส่วนบทพจน์อยู่ตรงไหน จึงต้องฝึกให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่จะคิดและชม ซึ่งเรียก เป็นศัพท์เชิงวิชาการว่า ความคิดเชิงวิจารณ์ ความคิดชนิดนี้เป็นสิ่งจำเป็นในการ ดำรงชีวิต จำเป็นต้องให้เกิดในการเรียนทุกวิชา" (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ 2518 : 36)

กิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์จะช่วยให้ครูและนักเรียนได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดที่ รือล้น ในการเรียนของนักเรียน และในการสอนของครู ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดที่จะวาง โครงการของตนเพื่อจะได้ปฏิบัติซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความมั่นใจในตน สามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของตน และมีความรับผิดชอบ ต่อสิ่งที่ได้รับมอบหมาย

สังคมไทยปัจจุบันกำลังประสบปัญหาต่างๆเกี่ยวกับเยาวชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเด็กวัยรุ่น เพราะว่าเด็กวัยรุ่นนี้มีธรรมชาติที่อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง เริ่มสนใจชีวิตอย่างผู้ใหญ่ เริ่มแก้ปัญหาให้กับตัวเอง เด็กต้องการ แสดงออก ต้องการแสดงความคิดเห็น แต่หาไม่มีโอกาสแสดงออกในทางที่ถูกต้อ กก็อาจหาทางออกโดยวิธีการที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น มีวุ่นวายในการเล่นการพนัน ดินยาเสพติด หรือยกพวกตีกัน เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์จึงเป็นการเสนอเวที หรือ แนวทางในการแสดงออกซึ่งเป็นการสนองธรรมชาติของเด็กวัยรุ่นให้เข้าไปในทิศทาง ที่ถูกต้อง และมีขอบเขตอันเหมาะสม นอกจากจะส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง ดังกล่าวแล้ว วิธีการวิพากษ์วิจารณ์ยังจะส่งเสริมลักษณะของพลเมืองในระบบประ- ชาธิปไตยอีกด้วย

สำหรับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในฐานะภาษาประจำชาตินั้น ได้มี ผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย และได้สรุปปัญหาที่สำคัญที่ตรงกันประการหนึ่ง คือ นักเรียน ส่วนใหญ่ไม่ชอบเรียนภาษาไทย ไม่เห็นประโยชน์และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชานี้

สาเหตุสำคัญก็คือ เนื้อหาและวิธีสอนซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย การสอนไม่ได้ฝึกให้นักเรียน
รู้จักคิด ผู้สอนมักสอนให้อ่านไปตามเนื้อเรื่อง ให้จำเรื่องเข้าใจเรื่องได้เป็นพอ
เราเน้นการท่องจำศัพท์ยาก หรือบทประพันธ์ที่เห็นว่าไพเราะ แต่เมื่อให้นักเรียน
แสดงความคิดเห็นว่าไพเราะอย่างไร ก็ไม่สามารถแสดงได้ ม.ล.บุญเหลือ เทพ-
สุวรรณ (2518 : 28) ได้กล่าวถึงปัญหาในเรื่องนี้ไว้ว่า

แต่ปัญหาที่ใหญ่ของการเรียนการสอนในโรงเรียนของไทยก็คือ ครูทุกวิชา
ครุานที่จะให้นักเรียนใช้ความคิด ไม่รู้วิธีที่จะทำอย่างไรให้นักเรียนใช้
แม้แต่ครูเองก็ถือคำถามไม่ถูกเสียแล้ว ถ้าเป็นเช่นนี้ ครูภาษาไทยก็ต้องหา
ประเด็นต่างๆให้นักเรียนคิดภายในชั่วโมงภาษาไทยจากชีวิตที่เห็นอยู่ทั่วไป
ถ้าครูไม่สามารถทำให้นักเรียนคิดได้ เรื่องการสอนภาษาเป็นอันหมดหวัง
เพราะคนเราจะใช้ภาษา กู้ในเมื่อมีความคิดจะสื่อสาร ถ้าไม่มีความคิดก็
ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องพูดหรือต้องเขียน เวลาครูให้เขียนเรียงความ
นักเรียนก็"จิมแทง"อย่างที่ครูบางคนรองอยู่ทุกวันนี้

การเรียนรู้ภาษาโดยทั่วไปนั้น สิ่งที่สำคัญคือ การฝึกทักษะสี่ด้านซึ่งได้แก่
ทักษะการพูด ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน เพราะการเรียนรู้
ภาษาเป็นเรื่องของการฝึกฝนให้ชำนาญ แต่กิจกรรมการฝึกทักษะดังกล่าวจะมีลักษณะ
ตั้งการฝึกพูดภาษามนุษย์ของนกแก้วนกขุนทองที่ทำได้ก็เพียงเลียนเสียงที่มนุษย์สอนเท่านั้น
ไม่รู้จักที่จะพูดให้แปลกออกไป นักเรียนจะเป็นเสมือนเครื่องบันทึกเสียง ถ้าหากเรา
ไม่ได้ฝึกให้รู้จักคิด ไตร่ตรองแล้วจึงแสดงความคิดที่เป็นลักษณะของตนออกมา การ
ฝึกที่จะต้องควบคู่ไปกับการฝึกแต่ละทักษะเพื่อส่งเสริมปัจเจกภาพ (Individualism)
ก็คือ การฝึกให้รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ เจตนา นาควัชระ ได้กล่าวถึงความสำคัญของ
การวิจารณ์ไว้ว่า "...การวิจารณ์เป็นการฝึกให้รู้จักการประเมินค่าของชีวิต...
เมื่อใดที่การวิจารณ์เสื่อม เมื่อนั้นกลไกทั้งหลายของความคิดก็จะเสื่อมไปด้วย ถ้าการ
ศึกษาเป็นเรื่องของการฝึกคนให้คิดเป็น การวิจารณ์ก็คือองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการ
ศึกษา" (เจตนา นาควัชระ 2524 : 45)

ในแวดวงของเนื้อหาวิชาภาษาไทยนั้น การศึกษาวรรณคดีวิจารณ์จะเป็น
แนวทางที่ดีในการฝึกความคิดวิพากษ์วิจารณ์ให้แก่ นักเรียน เพราะวรรณคดีวิจารณ์เป็น

การศึกษาวรรณคดีในรูปแบบใหม่ที่เน้นการเข้าใจวรรณคดีในทุกแง่ทุกมุม เน้นความ
 ชาบซึ้ง และการประเมินคุณค่าซึ่งจะปลูกให้ต้นตัวในเรื่องของชีวิตและสังคม (เจตนา
 นาควิธระ 2524 : 45) หลักวรรณคดีวิจารณ์จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้กิจกรรม
 การวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์และมีเหตุผลยิ่งขึ้น แต่ในระดับมัธยมศึกษา
 นั้นเรายังเน้นหลักการวิจารณ์วรรณคดีกันน้อย เพราะเห็นว่ายากเกินไปสำหรับเด็กใน
 ระดับนี้ สุวรรณภา เกรียงไกรเพชร (2516 : 277) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้
 ไว้ว่า

การวิจารณ์วรรณคดีไม่เคยยากเกินไปสำหรับผู้เรียนแต่ละระดับ อยู่ที่ว่าผู้สอนได้
 พิจารณาพื้นฐานของผู้เรียนและผลการวิจารณ์ให้สอดคล้องกันเพียงไร ในระดับ
 มัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนควรมีพื้นฐานและความสามารถพอที่จะวิจารณ์และ
 ประเมินคุณค่าของวรรณคดีได้พอสมควร หากผู้สอนจะแนะแนวหลักการวิจารณ์เบื้องต้น
 ให้แก่เด็กอย่างง่าย ๆ ไม่พยายามยึดยึดความรู้อหรือหวังผลดีเกินจากเด็กยากเกินไป

หลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รัชตศักราช 2524 ได้เน้น
 ถึงความสำคัญของการสร้างเสริมการวิพากษ์วิจารณ์ให้แก่เด็กเรียนอย่างซึ้ง ดังจะเห็นได้
 จากข้อความที่ได้อำหนดไว้ในจุดประสงค์รายวิชา และคำอธิบายรายวิชาดังต่อไปนี้

จุดประสงค์รายวิชา

- ท.401 (ข้อ 2) ให้มีคุณสมบัติเป็นคนช่างสังเกต มีความคิดเชิงวิจารณ์
 มีค่านิยมและรสนิยมอันพึงประสงค์ (หน้า 18)
- ท.503 (ข้อ 3) มีความช่างสังเกต ช่างคิดเชิงวิจารณ์ และเพิ่มพูน
 ความสามารถเชิงวิเคราะห์และความสามารถในการ
 จับประเด็นทั้งจากการอ่านและการฟัง (หน้า 22)

คำอธิบายรายวิชา

- ท.606 เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเชิงวิจารณ์เกี่ยวกับ
 บุคคลหรือเหตุการณ์ในชีวิตหรือที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์
 หรือจากวรรณกรรมที่ได้อ่าน (หน้า 27)

ผู้วิจัยได้มองเห็นความสำคัญของการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวแล้ว และไม่พบว่าเคยมีใครศึกษาเรื่องนี้โดยเฉพาะมาก่อน จึงเกิดความคิดว่าน่าจะได้อะไรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ตามหลักสูตรวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โดยสำรวจว่าได้มีการจัดในลักษณะใดมากน้อยเพียงใด จะศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในด้านวิธีการจัด ความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตร ประโยชน์ในการจัด ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัด ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ให้การเรียนวิชาภาษาไทยอย่างเต็มที่และมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ยังจะส่งผลที่ขยายออกไปสู่วิชาอื่นๆ รวมถึงการเรียนรู้อื่นๆ ของนักเรียนด้วย ทั้งนี้เพราะว่าทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ย่อมก่อให้เกิดวิจรรณญาณซึ่งเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่แท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์วิชาภาษาไทยให้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- (2) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาความคิดเห็นเฉพาะของครูภาษาไทยที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ ภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง และตรัง ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อที่จะนำผลมาเสนอเป็นรูปแบบการสอนกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ในวิชานี้ต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรทั้งหมดซึ่งได้แก่ ครูภาษาไทยที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตการศึกษา 4
2. แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ส่งเสริมให้ครูมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยน่าสนใจกว่าที่เป็นอยู่
2. กระตุ้นให้ครูได้มองเห็นความสำคัญของการสร้างเสริมทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ให้นักเรียน
3. ขยายแนวทางการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ให้กว้างขวางออกไปสู่วิชาอื่นๆ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กิจกรรม หมายถึง การดำเนินการเรียนการสอนที่ครูและนักเรียนจัดขึ้นภายในเวลาเรียน หรือนอกเวลาเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

การฝึกทักษะ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความชำนาญหรือความคล่องตัวในการใช้ภาษาไทยทั้ง 4 ด้านคือ การฟัง การพูด การอ่าน และ การเขียน

การวิพากษ์วิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเชิงวิเคราะห์และประเมินค่าตามความเข้าใจ ประสบการณ์และหลักวิชา รวมทั้งมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงผลงานนั้นอย่างสร้างสรรค์

รูปแบบ หมายถึง ทฤษฎีหรือแผนซึ่งกำหนดขั้นตอนในการสอนที่สามารถใช้ในการปรับหลักสูตรหรือเนื้อหาวิชา การเลือกวัสดุการสอน เป็นแนวทางแก่ครูในการจัดกิจกรรมการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ